

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI
QARSHI MUHANDISLIK-IQTISODIYOT INSTITUTI

Ro‘yxatga olindi
№ 387
“ 30 ” 08 2021 y.

FAVQULODDA VAZIYATLAR VA AHOLI MUXOFAZASI
FANI SILLABUSI

Bilim sohasi:	600000	-	Xizmatlar sohasi
Ta’lim sohasi:	640000	-	Hayotiy faoliyat xavfsizligi
Ta’lim yo‘nalishi:	5640200	-	Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi

Qarshi-2021

Tuzuvchi:

Maxmatqulov N.I. – “Ekologiya va mehnat muhofazasi” kafedrası katta o‘qituvchisi.

Taqrizchilar:

Norboyev E. Q. – QarMII, Ekologiya va mehnat muhofazasi kafedrası katta o‘qituvchisi

Raximov T.O‘. – Qarshi davlat universiteti, Botanika va ekologiya kafedrası katta o‘qituvchisi, b.f.n.

Fan sillabusi Qarshi muhandislik-iqtisodiyot institutining “Ekologiya va mehnat muhofazasi” kafedrasining 2021 yil 16.08 dagi 1 son yig‘ilishida hamda “Geologiya va konchilik ishi” fakulteti Uslubiy Komissiyasining 2021 yil 17.08 dagi 1 son yig‘ilishida muhokama qilinib, tasdiqlangan.

Institut Uslubiy Kengashining 2021 yil 28.08 dagi 1 son yig‘ilishi qarori bilan o‘quv jarayonida foydalanishga tavsiya etilgan.

O‘quv uslubiy boshqarma boshlig‘i

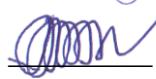
Sh.R. Turdiyev

Fakultet uslubiy komissiyasi raisi

M.J. G‘ofirov

Kafedra mudiri:

R.A. Eshonqulov

“Favqulodda vaziyatlar va aholi muhofazasi” fani sillabusi

Fan (modul) kodi FVAM2410	O‘quv yili 2021-2022	Semestr 3-4	ECTS krediti 4
Fan (modul) turi Majburiy	Ta’lim tili o‘zbek		Haftalik dars soati 4
Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim	Jami yuklama
Фавкулотдавазиятлар ва аҳоли муҳофазаси	120	180	300

O‘qituvchi haqida ma’lumot

Kafedra nomi	Ekologiya va mehnat muhofazasi		
O‘qituvchilar	F.I.Sh.	Telefon nomeri	e-mail
Ma’ruzachi	Maxmatqulov Nurilla Imomovich	+99899 660 01 14	nurilla.mahmatqulov@mail.ru
Amaliy mashg‘ulot	Maxmatqulov Nurilla Imomovich	+99899 660 01 14	nurilla.mahmatqulov@mail.ru
Laboratoriya mashg‘uloti	Maxmatqulov Nurilla Imomovich	+99899 660 01 14	nurilla.mahmatqulov@mail.ru

I. FANNING MAQSAD VA VAZIFALARI

Ushbu vazifalardan kelib chiqib “Favqulotda vaziyatlar fuqoro muhofazasifani” o‘quv fanini o‘zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida bakalavr:

O‘zbekiston Respublikasi, hamdo‘stlik davlatlari, boshqa yetakchi davlatlardagi fuqoro muhofazasining hozirgi paytgagi muammlolari;

O‘zbekiston Respublikasi favqulotda vaziyatlarda davlat xizmatida fuqoro muhofazasining o‘rni va vazifalari;

O‘zbekiston Respublikasi hududida sodir bo‘lishi ehtimol bo‘lgan tabiiy, texnogen va ekologik xususiyatli favqulotda vaziyatlarning umumiy tavsiyalari;

geologik jarayonlar, tog‘ jinslari va yer osti suvlari tarkibi, xususiyatlari;

ro‘y berishi mumkin bo‘lgan favqulotda vaziyatlarning ularning oldini olish, talofatlarni kamaytirish va oqibatlarini bartaraf etish;

fuqoro muhofazasi sohasi bo‘yicha ilmiy-tekshirish ishlaridagi asosiy yo‘nalishlar to‘g‘risida tasavvurga ega bo‘lish;

O‘zbekiston Respublikasi favqulotda vaziyatlarda davlattizimini tashkil etish;

iqtisodiyot tarmoqlarida va aholi yashash joylarida qutqaruv va boshqa kechiktirib bo‘lmaydigan ishlarni amalga oshirish uchun zarur kuch va mablag‘larni hisoblash uslubiyatini;

xususiy tarkib va texnikani muhofazalash vositalari;

tinchlik va urush payti uchun fuqoro muhofazasi rejalarini tuzush uslubiyatini;

iqtisodiyot tarmoqlaridagi obyektlarni shaharlarni seysmek va yong‘inga qarshi mustahkamligining uslub va usullarini oshirishni;

fuqoro muhofazasi tuzulmalarida o‘qishlarni tshkil etish va o‘tkazishni;

radiatsiya va kimyoviy nazorat asboblariidan foydalanishni;
shaxsiy muhofaza vositalaridan foydalanishni;
xizmatda qo'llash uchun ma'lumotnomali adabiyotlar bilan ishlashni bilishi va ulardan foydalana olishi;
ekstremal sharoitlarda foydalaniladigan shaxsiy muhofaza vositalaridan amaliyotda qo'llash;
favqulotda vaziyatlar sharoitida o'ziga va o'zaro tibbiy yordam ko'rsatish;
Radiatsiyaviy, kimyoviy va biologik zararlangan hududlarda qidiruv-qutqaruv ishlarini tashkil etish.
Tinchlik davrida va harbiy holatlarda muhandislik va radiatsiya ahvolini taxminlash va baholash ko'nikmalariga ega bo'lish kerak.

II. FAN O'QITILISHINING NATIJALARI (SHAKLLANADIGAN KOMPETENTLIKLAR)

Favqulodda vaziyatlar va aholi muxofazasi o'qish natijasida bo'lajak mutaxassislar quyidagi bilim va malakaga ega bo'lishlari fanning asosiy vazifalari sanaladi.

a) Tasavvurga ega bo'lishlari kerak:

O'zbekiston Respublikasi hududida sodir bo'lishi ehtimoli bo'lgan tabiiy, texnogen va ekologik xususiyatli favqulodda vaziyatlarning umumiy tavsiflari;

favqulodda vaziyatlarni oldini olish;

favqulodda vaziyatlardan keladigan talofatlarini kamaytirish va oqibatlarini bartaraf etish;

ishchi-xizmatchilar va aholini favqulodda vaziyatlarga tayyorlash;

shaxsiy himoya vositalarining turlari va ulardan foydalanish.

ishlab chiqarishda ishchilarga xavfsiz va sog'lom mehnat sharoitlarini yaratish;

baxtsiz hodisalarni sabab va oqibatlari haqida tasavvurga ega bo'lish;

ishlab chiqarish sanitariyasi asoslari haqida tasavvurga ega bo'lish;

b) Talabalar bilishlari kerak:

favqulodda vaziyatlarda fuqarolarni muhofazalash sohasida qabul qilingan qonun xujjatlari va boshqa hujjatlarning asosiy talablarini;

favqulodda vaziyatlarda rahbar xodim va fuqarolarni muhofazalash sohasidagi huquq va burchlari;

O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlarda ularning oldini olish va harakat qilish davlat tizimini (FVDT);

aholini favqulodda vaziyatlardan muhofazalanishga tayyorlash tartibini;

o'quv muassasalari obyektlarida va hududida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlarni;

favqulodda vaziyatlar xavfi tug'ilganda va sodir bo'lganda harakat qilish, shu jumladan muassasaning harakat rejasi va o'zaro hamkorlik rejasi boyicha harakat qilish qoidolari va tartiblarini;

favqulodda vaziyatlarda ma'naviy- ruhiy barqarorlikni ta'minlash masalalari;

favqulodda vaziyatlardan muhofazalanish usullarini;

favqulodda vaziyatlarda o'z-o'ziga va o'zaro tibbiy yordam ko'rsatish qoidolari va tartibini;

fuqaro muhofazasi ogohlantirish signallarini;

radiatsion, kimyoviy va biologik (bakteriologik) razvedka, dozimetrik nazorat asboblariidan foydalanish tartibi va qoidalarini;

jamo va shaxsiy muhofaza vositalaridan foydalanish qoidolari va tartibini.

v) *Talabalar bajarishlari lozim:*

jabranganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsata olishni;
favqulodda vaziyat xavfi tug'ilganda va sodir bo'lganda harakat qilishni, shu jumladan o'quv muassasasining harakat va o'zaro hamkorlik rejalari asosida harakat qilishni;
jamo va shaxsiy muhofaza vositalaridan foydalanishni;
radiatsiyaviy, kimyoviy va biologik (bakteriologik) razvedka va dozimetrik nazorat asboblari bilan ishlashni;
kimyoviy paket va shaxsiy dori qutisidan foydalanishni;
fuqaro muhofazasi normativlarini tez va qat'iylik bilan bajarishni;
tuzilmalar tarkibida harakat qilishni.

III. FANNI O'QITISHDA ZAMONAVIY AXBOROT VA PEDOGOGIK TEXNOLOGIYALAR

Talabalarining "Favqulotda vaziyatlar fuqoro muhofazasi" fanini o'zlashtirishlari uchun o'qitishning ilg'or va zamonaviy usullaridan foydalanish, yangi informatsion - pedagogik texnologiyalarini tadbiq qilish muxim ahamyatga egadir. Fanni o'zlashtirishda darslik, o'quv va uslubiy qo'llanmalar, ma'ruza matnlari, tarqatma materiallar, elektorn materiallar, virtual stenular hamda geodezik signal, markaz va reperlarning namunalari va maketlaridan foydalaniladi. Ma'ruza, amaliy va mashg'ulot darslariga mos ravishdagi ilg'or pedagogik texnologiyalardan foydalaniladi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim. Bu ta'lim o'z mohiyatiga ko'ra ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarini to'laqonli rivojlanishlarini ko'zda tutadi. Bu esa ta'limni loyihalashtirilayotganda, albatta, ma'lum bir ta'lim oluvchining shaxsini emas, avvalo, kelgusidagi mutaxassislik faoliyati bilan bog'liq o'qish maqsadlaridan kelib chiqqan holda yondoshilishni nazarda tutadi.

Tizimli yondoshuv. Ta'lim texnologiyasi tizimning barcha belgilarini o'zida mujassam etmog'i lozim: jarayonning mantiqiyligi, uning barcha bo'g'inlarini o'zaro bog'langanligi, yaxlitligi.

Dialogik yondashuv. Bu yondoshuv o'quv munosabatlarini yaratish zaruriyatini bildiradi. Uning natijasida shaxsning o'z-o'zini faollashtirishi va o'z-o'zini ko'rsata olishi kabi ijodiy faoliyati kuchayadi.

Muammoli ta'lim. Ta'lim mazmunini muammoli tarzda taqdim qilish orqali ta'lim oluvchi faoliyatini aktivlashtirish usullaridan biri. Bunda ilmiy bilimni obyektiv qarama-qarshiligi va uni hal etish usullarini, dialektik mushohadani shakllantirish va rivojlantirishni, amaliy faoliyatga ularni ijodiy tarzda qo'llashni mustaqil ijodiy faoliyati ta'minlanadi.

Axborotni taqdim qilishning zamonaviy vositalari va usullarini qo'llash. yangi kompyuter va axborot texnologiyalarini o'quv jarayoniga qo'llash.

O'qitishning usullari va texnikasi. Ma'ruza (kirish, mavzuga oid, vizuallash), muammoli ta'lim, keys-stadi, pinbord, paradoks va loyihalash usullari, amaliy ishlar.

O'qitishni tashkil etish shakllari: dialog, polilog, muloqot hamkorlik va o'zaro o'rganishga asoslangan frontal, kollektiv va guruh.

O'qitish vositalari: o'qitishning an'anaviy shakllari (darslik, ma'ruza matni) bilan bir qatorda – kompyuter va axborot texnologiyalari.

Monitoring va baholash: o'quv mashg'ulotida ham, butun kurs davomida ham o'qitishning natijalarini rejali tarzda kuzatib borish. Kurs oxirida test topshiriqlari yoki yozma ish variantlari yordamida tinglovchilarning bilimlari baholanadi.

IV. FAN TARKIBI (MA'RUZA MASHG'ULOTLARI)

T/r	Mavzular nomi	Soat
3-semestr		
1	Kirish. Yerning ishki va tashqi tuzulishi, fizik va kimyoviy xossalari, harakati to'g'risida umumiy tushunchalar.	2
2	Favqulodda vaziyatlarning ta'rifi va tasnifi	2
3	Fuqoro muhofazasining maqsadi, vasifalari, kuch va vositalari, uning iqtisodiyot tarmoqlarida tashkil etish tartiblari.	2
4	Favqulodda vaziyatlarda ularning oldini olish va harakat qilish davlat tizimi (FVDT) to'grisidagi va boshqameyoriy huquqiy hujjatlarning mohiyati.	2
5	Yer silkinishi sabablari, xususiyatlari va keltiradigan talofatlari va har bir halokat joyida olib boriladigan chora-tadbirlar.	2
6	Tuproq ko'chishlari ularning sabablari, xususiyatlari va har bir halokat joyida olib boriladigan chora tadbirlar	2
7	Qor ko'chkilari, ularning sabablari, xususiyatlari va keltiradigan talofatlari va har bir halokat joyida olib boriladigan chora-tadbirlar.	2
8	Suv toshqini va sellarning sabablari, xususiyatlari va keltiradigan talofatlari va har bir halokat joyida olib boriladigan chora-tadbirlar.	2
9	Qurg'oqchilik ofatlari, ularning sabablari, xususiyatlari va keltiradigan talofatlari va har bir halokat joyida olib boriladigan chora-tadbirlar.	2
10	Texnogen tushdagi favqulotda vaziyatlar, ularning kelib chiqish sabablari va xususiyatlari.	2
11	Transport avariylari va halokatlari hamda ularda olib boriladigan chora-tadbirlab.	2
12	Kimyoviy xavfli obyektlardagi avariylar va halokatlari hamda ularda olib boriladigan chora-tadbirlab.	2
13	Yong'in-portlash xavfi mavjud bo'lgan obyektlardagi avariylar va halokatlari hamda ularda olib boriladigan chora-tadbirlab.	2
14	Energetika va kommunala tizimlardagi avariylar va ularda olib boriladigan chora-tadbirlar.	2
15	Radeoaktiv va ekologik jihatdan zararli moddalardan foydalanish yoki ularni saqlash bilan bog'liq avariya va ulardan olib boriladigan chora-tadbirlar.	2
Jami		30
4-semestr		
1	Ekologik tushdagi favqulotda vaziyatlar, ularning kelib chiqish sabalar, xususiyatlari.	2
2	Atmosfera, girosfera va tuproq tuzilishining o'zgarishi bilan bog'liq favqulotda vaziyatlarda olib boriladigan tadbirlar.	2

3	Ekologik muhit buzulishining asosiy sabablari	2
4	Global iqlim o'zgarishi, cho'llanish sabablari, ichimlik suv muammosi bog'liq favqulotda vaziyatlar.	2
5	Favqulotda vaziyatlarda fuqorolarni muhofaza qilishning uslublari, ularning xususiyatlari.	2
6	Terrorizm xususidagi umumiy tushunchalar, terrorizimning xavfli illatlari.	2
7	Terroristik harakatlarda aholi xavfsizligini ta'minlash tadbirlari.	2
8	Favqulotda vaziyatlarda fuqorolarni muhofazasi tadbirlarini rejalashtirish.	2
9	Ommaviy qirg'in qurollari, ularning ta'sir omillari va talofatlari.	2
10	Barqarorlik tushunchalari. Favqulotda vaziyatlarda iqtisodiyor obyektlari barqaror ishlashning mohiyati.	2
11	Iqtisodiyot obyektlarining barqarorligini oshirish tadbirlari, usullari va omillari.	2
12	Iqtisodiyot obyektlarida favqulotda vaziyat sodir bo'lganda aholiga xabar berish.	2
13	Favqulotda vaziyatlar o'choqlarida qutqaruv ishlarini olib boorish usuluri va tartiblari.	2
14	Halokatlar tibbiyoti tizimini. Jarohatlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil etish va yordam ko'rsatish qoidalari.	2
15	Favqulotda vaziyatda davlar tizimi (FVDT) kuch va vositalarini tayyorlash tartibi.	2
Jami		30
Umumiy soat		60

Ma'ruza mashg'ulotlari multimediya qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada akadem guruhlar oqimi uchun o'tiladi.

Amaliy mashg'ulotlar.

T.R	Amaliy mashg'ulotlar mavzulari	soat
3-semestr		
1	Tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlar oqibatlarini bartaraf etish bo'yicha chora-tadbirlarni o'rganish.	2
2	Texnogen favqulotda vaziyatlar sodir bo'lgan kimyoviy vaziyatni aniqlash va baholash usullari.	2
3	Radioatsiyaviy vaziyatni aniqlash va baholash usullari	2
4	Aholini muhofaza qilish usullarini o'rganish-jamoa himoya vositalari bilan tanishish.	2
5	Jamoa himoya vositalarida tashkil etiladigan xizmat ko'rsatish guruhlar va ularning ishini tashkil etish.	2

6	Shaxsiy himoya vositalaridan foydalanishni o'rganish	
7	Favqulotda vaziyat sodir bo'lgan hududda razvetka qutqaruv ishlarini tashkil qilishi o'rganish	3
Jami:		15
4-semestr		
1	Qutqaruv ishlari olib borishni o'rganish	2
2	Favqulotda vaziyatlar oqibatida shikastlangan aholiga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish qoidalarini o'rganish	2
3	Ko'chirilgan aholi uchun vaqtinchalik turar joyni tayyorlash va yashash uchun sharoitlash yaratishni	2
4	Iqtisodiyot obyektlarida fuqoro muhofazasi tadbirlarini takomillashtirishni o'rganish	2
5	Aholi va hududlarni tabiiy va texnogen xususiyali favqulotda vaziyatlardan muhofaza qilishga doir rejalarni tuzushni o'rganish	2
6	Fuqoro muhofaza rejasiga bo'lgan rejalarni o'rganish	2
7	Iqtisodiyot obyektlarida (mahallaarda) fuqoro muhofazasi bo'yicha o'qitishni takomillashtirish va o'tkazish	2
8	Ommaviy qirg'in qurollarining shikastlovchi omillardan muhofazalanish usullarini o'rganish.	1
Jami		15
Umumiy soat		30

Amaliy mashg'ulotlar multimediya qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada har bir akadem guruhga alohida o'tiladi. Mashg'ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o'tiladi. "Keys-stadi" texnologiyasi ishlatiladi, keyslar mazmuni o'qituvchi tomonidan belgilanadi. Ko'rgazmali materiallar va axborotlar multimediya qurilmalari yordamida o'tkaziladi.

Semenar mashg'ulotlar

T.R	Semenar mashg'ulotlar mavzulari	soat
3-semestr		
1	Favqulotda vaziyatlar davlat tizimning vazifalari, aholining fuqoro muhofazasi sohasidagi huquq va majburiyatlarini o'rganish.	2
2	Tabiiy ofatlar oqibatiga qarshi chora-tadbirlarni o'rganish	2
3	Texnogen favqulotda vaziyatlar sodir bo'lganda kimyoviy holatni aniqlash va baholash qoidalari	2
4	Radiatsiyaviy holatni aniqlash va baholash qoidalari	2
5	Fuqoro muhofazisining masiqlarini o'rgnish	2
6	Yer atmosferasining tarkibiy qismlariva tuzulishi	2
7	Ekologik muhut buzulishining asosiy sabablari	2
8	Fuqorolarni himoya qilish usullari:ogohlantirish, evakuvatsiya omillari va shaxsiy saqlovchi vositalarni qo'llashni o'rganish	1

Jami:		15
4-semestr		
1	Fuqoro muhofazasi tadbirlari rejasini tuzushni o'rganish	2
2	Favqulotda vaziyatlarda iqtisodiyot tarmoqlarining barqarorligini ta'minlash va oshirishni o'rganish	2
3	Iqtisodiyot tarmoqlarida fuqoro muhofazasini tashkillashtirishni o'rganish	2
4	FVDt kuch va vositalarini favqulotda vaziyatlarga tayyorlash tadbirlarini o'rganish	2
5	Aholini fuqoro muhofazasiga o'qitish va qayta tayyorlash	2
6	Iqtisodiyot tarmoqlari barqarorligini ta'minlashda muhandislik-texnik kompleks tadbirlarni o'tkazishni o'rganish	2
7	Texnogen favqulotda vaziyatlarda qutqaruv va birlamchi tikov ishlarini tashkil etishni o'rganish	2
8	Tabiiy ofatlar o'choqlarida qutqaruv va birlamchi tikov ishlarini olib borishni o'rganish	1
Jami		15
Umumiy soat		30

Semenar mashg'ulotlarini tashik etish yuzasidan kafedra tomonidan ko'rsatma va tavsiyalar ishlab chiqiladi. Unda talabalar asosiy ma'ruza mavzulari bo'yicha olgan bilim va ko'nikmalarini tajribalar orqali yanada boyitadilar. Shuningdek texnologik jihoz va vositalar, tarqatma materiallardan foydalanish, mavzular bo'yicha taqdimotlar va ko'rgazmali qurollar tayyorlash, normative huquqiy hujjatlardan foydalanish va boshqalar tavsiya etiladi.

Fan bo'yicha kurs ishi

Kurs ishi fan mavzulariga ta'luqli masalalar yuzaidan talabalarga yakka tartibda tegishli topshiriq shaklida beriladi. Kurs ishining hajmi rasmiylashtirish shakli, baholash mezonlari ishchi fan dasturida va tegishli kafedra tomonidan belgilanadi. Kurs ishini bajarish talabalarda fanga oid bilim, ko'nikma va malakalarni shakillantirishiga xizmat qilish kerak.

Kurs ishining mavzusi

1. Favqulotda vaziyatlarning tasnifi, tavsifi va ularning xususiyatlari
2. Ekologik tusdagi favqulotda vaziyatlar va ularning oldini olish choralari.
3. CHO'llanish va suv tanqisligi muammolari va ularning yechlari
4. Iqlim o'zgarishi bilan bog'liq muammolar
5. Xorijiy davlatlarda fuqoro muhofazasini tashkillashtirish
6. Fuqoro muhofazasining huquqiy asoslari
7. FVDtning tarkibi, vazifalari kuch va vositalari
8. Terroristik harakatlar, ularning turlari, qarshi kurashish usullari
9. Fuqoro muhofazasi rejalari va ularni tuzush tartibi

10. Favqulotda vaziyatlarda iqtisodiyot obyektlarining barqarorligini taminlash va oshirish
11. Favqulotda vaziyatlarda zararlangan o'choqlarda qutqaruv ishlarini tashkil etish.
12. Aholini tabiiy va texnogen xususiyatdagi favqulotda vaziyatlarda harakat qilishga tayyorlash usullari va tartiblari.
13. Qo'mondon-shtab mashlqlari, taktik maxsus mashlqlari va kompleks o'quv mashlqlarini tshkil etish va o'tkazish tartibi.
14. FVDTning vazifalari, aholning fuqoro muhofazasi sohasidagi huquq va majburiyatlari.
15. Tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlarga qarshi chora tadbirlarni tshkil etish.
16. Texnogen tusdagi favqulotda vaziyatlar, ularing oldini olish, sodir bo'lganda vaziyatni baholash tartiblari.
17. Radiatsiyaviy vaziyatni aniqlash va baholash qoidalari.
18. Qo'mondon-shtab va taktik maxsus mashlqlari, ularni tashkil etish va o'tkazish tartiblari .
19. Yer atmosferasining tarkibiy qismlari va tuzulishi.
20. Ekologik muhit buzulishining asosiy omillari.
21. Aholini favqulotda vaziyatlardan muhofaza qilish tamoillari va usullari.
22. Shaxsiy va jamoa himoya vositalari, ulardan foydalanish tartiblari.
23. Fuqoro muhofazasi tadbirlari rejalari va ularni tuzush.
24. Favqulotda vaziyatlarda iqtisodiyot obyekttlarini barqarorligini ta'minlash va oshirish.
25. FVDT kuch va vositalarini favqulotda vaziyatlarda harakat qilishga tayyorlash.
26. Iqtisodiyot tarmoqlarida fuqoro muhofazasini tashkillashtirish.

V. MUSTAQIL TA'LIM VA MUSTAQIL ISHLAR

Talaba mustaqil ishining asosiy maqsadi – o'qituvchining rahbarligi va nazoratida muayyan o'quv ishlarini mustaqil ravishda bajarish uchun bilim va ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish.

Talaba mustaqil ishni tayyorlashda muayyan fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

- darslik va o'quv qo'llanmalar bo'yicha fan boblari va mavzularini o'rganish;
- tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruzalar qismini o'zlashtirish;
- maxsus adabiyotlar bo'yicha fanlar bilimlari yoki mavzulari ustida ishlash;
- yangi texnikalarni, apparaturalarni, jarayonlar va texnologiyalarni o'rganish;
- talabaning o'quv-ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarish bilan bog'liq bo'lgan fanlar bo'limlari va mavzularni chuqur o'rganish;
- faol va muammoli o'qitish uslubidan foydalaniladigan o'quv mashg'ulotlari;
- masofaviy (distansion) ta'lim;
- referatlar yozishni standart talablarga mos ravishda va hisoblash texnikasidan foydalanib mustaqil bajarishni o'z ichiga oladi.
- ilmiy maqola, anjumanga ma'ruza tayyorlash va h.k..

Mustaqil ta'lim

№	Mustaqil ta'lim mavzulari nomi	Dars soatlari
3-semestr		
1	Ommaviy qirg'in qurollarining shikastlovchi omillari va ulardan himoyalalanish	
2	Tabiiy ofatlarning oldini olish va oqibatlarini bartaraf etishga qaratilgan chora tadbirlar	
3	Aholini favqulotda vaziyatlardan muhofaza qilish uslubiyatlarini o'rganish	
4	Favqulotda vaziyatlarda iqtisodiyot obyektlarining barqarorligini ta'minlash va oshirish	
5	Favqulotda vaziyatlar hududida qutqaruv ishlarini tashkil etish	
6	Aholini muhofaza qilishda shaxsiy va jamoaviy muhofaza vositalaridan foydalanish	
7	Radiatsiyon vaziyatni aniqlash va baholash	
8	KTEZM to'kilishi bilan bog'liq favqulotda vaziyatlarda kimyoviy vaziyatni baholash	
9	Havodagi zaharli moddalar miqdorini aniqlash	
10	Tuproq va sochiluvchi materiilalarda zaxarli moddalarni aniqlash	
11	Joylarda, kiyimlarda va har xil jismlarda zaxarli moddalarni aniqlash	
12	Iqtisodiyot obyektlari barqarorligini oshirishga muhandislik holatini aniqlash	
13	FVda birinchi tibbiy yordam ko'rsatishning amaliy jihatlarini o'rganish	
4-semestr		
14	Biologi zararlanish o'chog'ini baholash	
15	Tabiiy ofatlar oqibatida yuzaga keladigan favqulotda vaziyat o'chog'larining xususiyatlarini o'rganish	
16	Yong'inga qarshi tizimlar va ularni olib boradigan tadbirlarni o'rganish	
17	Fuqoro muhofazasining huquqiy asoslari: "Aholi va hududlarni tabiiy va texngen xususiyatli favqulotda vaziyatlardan muhofaza qilish to'g'rida" O'zbekiston Respublikasining qonuni	
18	"Fuqoro muhofazasi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining qonuni	
19	FM sitandartlari. Tabiiy xususiyatli favqulotda vaziyatlar	
20	FM sitandartlari. Texnogen xususiyatli favqulotda vaziyatlar	
21	Sanoat obyektlarida xavfsizlik deklaratsiyasi	
22	Aholi va hududlarni favqulotda vaziyatlardan muhofaza qilish muhandislik-texnik tadbirlari	
23	Xalqaro terrorizimga qarshi kurashish muammolari va bu borada O'zbekistonning tutgan o'rni	
24	Fuqoro muhofazasi borasida xalqaro borasida xalqaro hamkorlik	
25	Iqlim o'zgarishi muammolari va unga qaratilayotgan choralar	

26	Suv tanqisligi va qurg'oqchilik muammlari	
27	Orol dengixi qurishi bilan bogliq muammolar va uning atrofini jonlantirishga qaratilayotgan choralar	
28	Gidrotexnik inshootlar xavfsizligini ta'minlash muammlari	
29	FVDTni yanada takomillashtirishga qaratilayotgan choralar	
30	Transportlardagi avariylarning oldinni olishga qaratilayotgan choralar	
31	Ekologik favqulotda vaziyatlarning oldini olishga qaratilayotgan choralar	
32	FVning oldini olish va unga qarshi kurashishda xavfsizlik va ekologik madaniyat hamda ma'naviy-ruhiy tarbiyaning o'rni	
33	Qo'mondon-shtab mashlqlari va taktik-maxsus mashlqlari va ularni tashkil etish hamda o'tkazish tadbirlari	
	Jami:	180

VI. FAN BO'YICHA TALABALAR BILIMINI NAZORAT QILISH.

Talabalarining fan bo'yicha o'zlashtirishini aniqlash uchun quyidagi baholash turlari o'tkaziladi:

Oraliq baholash (OB) - semestr davomida talabaning fan o'quv dasturini tegishli tugallangan bo'lim(lar)ini o'zlashtirishini baholash usuli. OB soni (bir semestrda 2 tadan oshmasligi lozim) va shakli (suhbat, yozma ish, og'zaki so'rov, test o'tkazish, kollokvium, hisob-grafika ishi, nazorat ishi, kurs ishi, kurs loyixasi, ijodiy topshiriq va hokazo) fan xususiyati va unga ajratilgan umumiy soatlar hajmidan kelib chiqqan holda belgilanadi;

Yakuniy baxolash (Yab) - semestr yakunida talabaning muayyan fan buyicha nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirishini baholash usuli. U asosan tayanch tushuncha va iboralarga asoslangan yozma ish, og'zaki so'rov, test, ijodiy ish va boshqa shakllarda o'tkaziladi.

Talabaning fan bo'yicha o'zlashtirishini baholashda quyidagi namunaviy mezonlar tavsiya etiladi:

5 (a'lo) baho: xulosa va qaror qabul qilish; ijodiy fikrlay olish; mustaqil mushohada yurita olish; olgan bilimlarini amalda qo'llay olish; mohiyatini tushunish; bilish, aytib berish; tasavvurga ega bo'lish.

4. (yaxshi) baho: mustaqil mushohada yurita olish; olgan bilimlarini amalda qo'llay olish; mohiyatini tushunish; bilish, aytib berish; tasavvurga ega bo'lish.

3 (qoniqarli) baho: mohiyatini tushunish; bilish, aytib berish; tasavvurga ega bo'lish.

2 (qoniqarsiz) baho: dasturni o'zlashtirmaganlik; fanning mohiyatini bilmaslik; aniq tasavvurga ega bo'lmaslik; mustaqil fikrlay olmaslik.

VII. ASOSIY VA QO'SHIMCHA O'QUV ADABIYOTLAR HAMDA AXBOROT MANBALARI

Asosiy adabiyotlar

1. A.Mark, P.Frienl Jfnes Fundamntnfls of Occupaionad and Heah. Derman Press. GermaniY. 2007

2. Christer Pursiainen (ed) assisted by Her Frfncke. Early Warly Warning and Civil Protection. NORDREGLO 2008

3. Nigmatov I., Tojiyev M. Favqulodda vaziyatlar va fuqaro muhofazasi.,T.:Darslik Iqtisod moliY. 2011 y.260 b.

4. S.G‘azinarova va boshqalar Hayot faoliyati xavfsizligi. O‘quv qo‘llanma.T.: 2011

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. SH.M. Mirziyoev. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent, “O‘zbekiston”, 2017 yil, 488 bet.

2. Mirzayev SH. M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini bargalikda barpo etamiz. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining lavozimiga kirish tantanali marosimiga ag‘ishlangan Oliy Majlis palatalarining ko‘shma majlisidagi nutqi.- T, “O‘zbekiston” NMIU, 2016 – 56 b

3. Mirzaiyoyev SH.M Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarinita’minlash –yurt taraqqiyoti va halq farovonligining garovi. O‘zbekiston Respublikasi O‘zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi qabul qilinganning 24 yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi ma’ruza 2016 yil 7 dekabr,- T,: “O‘zbekiston” NMIU, 2016, -48 b

4. Mirziyoyev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz, - T,: “O‘zbekiston” NMIU, 2017, -488 b

5. O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida, -T,: 2017 7 fevral, PF- 4947- sonli farmoni.

6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 1996 yil 4 martdagi “O‘zbekiston Respublikasida favqulodda vaziyatlar vazirligini tashkil etish to‘g‘risida”gi Farmoni.

7. A. Boymirzayev, R.Bakiyev, A.Dehqonov “Radioaktiv moddalar, ular bilan bog‘liq favqulotda vaziyatlarda qutqaruvchilarning harakatlari”. O‘quv qo‘llanma-T.: 2017 y.

8. F. Mingulov, L.Galimova “Tarmoqlar va iqtisodiyot obyektlari faoliyati barqarorligini oshirish” Uslubiy qo‘llanma, T, : 2012 y

9. “Aholi va xududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilishning huquqiy asoslari” (meyoriy- huquqiy hixujjatlar to‘plami) tom “Adolat” 2007 y

10. “Aholi va xududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilishning huquqiy asoslari” (meyoriy- huquqiy hixujjatlar to‘plami) tom “Adolat” 2007 y

11. Nigmatov I., Azimov A., Tojiyev M., Favqulotda vaziyatlar va fuqoro muhofazafi fanidan amaliy mashg‘ulotlar. Uslubiy qo‘llanma. TDTU, 2015 y.

Internet saytlari

1. [www. Lex. uz](http://www.Lex.uz)- O‘zbekiston Respublikasi Qonun xujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.

2. [www. gov.uz](http://www.gov.uz)- O‘zbekiston Respublikasi xukumat portali

3. [www. Fvv.uz](http://www.Fvv.uz)- O‘zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi